

Zitting 1971-1972 – **11 918**

4

Ontslagaanvragen van Ministers

BRIEF VAN DE KABINETSFORMATEUR

Nr. 4

's-Gravenhage, 4 augustus 1972.

Met instemming van alle betrokkenen zend ik u hierbij de aan mij gerichte brief van mr. Y. Scholten d.d. 4 augustus 1972 (met bijlagen).

De kabinetsformateur,
B. W. BIESHEUVEL.

Aan
de Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal

Mr. Y. SCHOLTEN

*Zijne Excellentie
mr. B. W. Biesheuvel,
Plein 1813,
's-Gravenhage.*

's-Gravenhage, 4 augustus 1972.

Excellentie,

Op vrijdag 28 juli jl. heeft u mij gevraagd na te gaan of een herstel van een vijf partijen-kabinet bereikbaar is en u daarover op korte termijn te rapporteren.

U heeft in overleg met mij bepaald binnen welk kader ik mijn werkzaamheden zou verrichten. De omschrijving daarvan voeg ik als bijlage I bij. In dit stuk zijn de grenzen aangegeven, waarbinnen een eventueel positief advies zou moeten vallen.

Ik heb mij na bestudering van de stukken doen oriënteren in gesprekken met u en diegenen van uw collega's die op het ogenblik de verantwoordelijkheid dragen voor de portefeuilles van Financiën, van Sociale Zaken, van Economische Zaken, van Verkeer en Waterstaat, van Onderwijs en Wetenschappen en van Defensie. Vervolgens heb ik met ieder van de leiders van de vijf fracties, waarop het demissionaire kabinet steunde, individueel overleg gepleegd. Ten slotte heb ik op 3 augustus jl. een bespreking gevoerd met deze fractieleiders gezamenlijk en hun een voorstel gedaan, waarop ik hieronder nader terugkom.

De breuk in het kabinet-Biesheuvel is blijkens het desbetreffende communiqué ontstaan op het terrein van de ontwerp-begroting 1973. Hoewel achteraf de discussie zich verplaatst heeft naar de loon- en prijspolitiek, is mij gebleken dat de toenmalige Ministers Drees en De Brauw geen gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid die in de vergadering van de Ministerraad van 16 juli jl. was geschapen om de begrotingsvoorstellen te aanvaarden onder voorbehoud van de vervolgens te nemen beslissingen over de loon- en prijspolitiek. Hieruit leid ik af, dat op dat ogenblik de begrotingsproblematiek het essentiële breekpunt was.

Inmiddels is de politieke situatie gewijzigd en is het loon- en prijsbeleid meer op de voorgrond getreden. Hoewel ik uiteraard voor beide onderwerpen heb gezocht naar oplossingen voor de gerezen verschillen van mening, heb ik een onderscheid gemaakt in de wijze van behandeling.

Een conflict over begrotingen binnen de Ministerraad, dat na een breuk moet worden opgelost, betreft de leden van het kabinet en degenen, die eventueel weer als Minister terugkomen. Het opstellen van bij de Staten-Generaal in te dienen begrotingen behoort niet tot de verantwoordelijkheid van de fractieleiders (en van door hen vertegenwoordigde fracties). Dit onderdeel van mijn taak diende derhalve met de berokken oud-Ministers en vervolgens met de leden van het kabinet te worden besproken. Wel tot de verantwoordelijkheid van de fractieleiders behoort de vraag of hun fracties steun kunnen verlenen aan een loon- en prijsbeleid, zoals het kabinet dit wil voeren. Als over een dergelijk centraal punt overeenstemming zou worden bereikt, dan zou herstel van het kabinet-Biesheuvel wellicht mogelijk zijn. Ik heb derhalve in de volgorde van mijn werkzaamheden eerst in overleg met u een door mij ontworpen stuk (op 3 augustus jl.) aan de fractieleiders voorgelegd en hun de volgende vraag gesteld:

„Bent u bereid het door mij aan u voorgedragen stuk over het loon- en prijsbeleid te aanvaarden als grondslag voor dit beleid,

te voeren door een kabinet dat wordt gesteund door K.V.P., V.V.D., A.R.P., C.H.U. en D.S.'70?”

Terwille van het verkrijgen van duidelijkheid werd vervolgens de vraag gesteld:

„Indien de vraag ontkennend wordt beantwoord, welke zijn dan de motieven voor de ontkenning?”

Ik heb aan de fractieleiders gevraagd mij nog dezelfde dag schriftelijk te antwoorden, aangezien snelheid een op zich zelf staand element van een reconstructiepoging is. Ik heb de fractieleiders meegedeeld, dat een positief antwoord essentieel zou zijn voor een poging tot herstel van het kabinet en dat ik uit het antwoord tevens zou afleiden of de politieke wil tot herstel van de samenwerking aanwezig was. Ik heb het stuk kunnen opstellen omdat mij uit de oriënterende gesprekken was gebleken dat zakelijk gezien de vijf partijen op het onderhavige punt zeer dicht bij elkaar stonden.

Het betreffende stuk en de antwoorden van ieder van de vijf fractieleiders sluit ik bij (bijlagen II-VII). Het stuk beweegt zich binnen de grenzen van mijn taakstelling als vermeld in bijlage I en het houdt rekening met die beleidslijnen, waarover reeds in het kabinet-Biesheuvel vóór de breuk overeenstemming was bereikt.

Uit de antwoorden blijkt dat de fractieleiders van K.V.P., V.V.D., A.R.P. en C.H.U. mijn vraag bevestigend hebben beantwoord. De brief van de fractieleider van de V.V.D., hoewel iets langer dan die van de andere drie genoemden, bevat mijns inziens geen enkele clausulering of interpretatie, die het herstel van het kabinet in de weg zouden hebben gestaan. De brief van de fractieleider van DS'70 bevat niet een onomwonden ontkenning van mijn vraag. Toch blijkt eruit dat de heer Berger de tekst niet kan aanvaarden en bepaalde toevoegingen wenst die, indien zij zouden worden opgenomen, op overwegende bezwaren bij anderen zouden stuiten.

In deze omstandigheden moet mijn advies luiden dat herstel van een vijfpartijkabinet niet bereikbaar is.

Ik voeg hier nog aan toe, dat, indien over het onderhavige onderdeel overeenstemming zou zijn bereikt de begrotingsproblemen nog zouden moeten worden opgelost. Naar mijn mening zou het echter zonder veel moeite mogelijk geweest zijn daarover overeenstemming te bereiken en wel zodanig, dat het kabinet-Biesheuvel in zijn oude samenstelling zou zijn teruggekeerd.

Hoewel het advies negatief luidt, heb ik het als een voorrecht gevoeld u gedurende een week van deze formatieperiode te hebben mogen bijstaan.

Met gevoelens van hoogachting heb ik de eer te zijn van Uw Excellentie,

Uw,
Y. SCHOLTEN.

Kader van werkzaamheden**1. Begrotingsbeleid**

Kader voor het overleg dienen te zijn de beslissingen van de Ministerraad over de groei van de relevante uitgaven in de komende jaren en het dekkingsplan voor 1973.

Uitgangspunt is de in de Ministerraad bereikte overeenstemming over de verdeling van de uitgaven, waarbij aanwending van eventuele ruimte – bij herberekening gevonden – een open zaak is.

2. Loon- en prijsbeleid

Doelstelling is dat de reële groei van het nationaal inkomen, zoals die zich recentelijk voor 1973 aftekende (4 pct.), geheel bestemd zal zijn voor de collectieve sector.

De vraag wat te doen staat wanneer deze reële groei genoemd percentage te boven gaat, dient in de toekomst te worden bezien. Het bereiken van deze doelstelling zal bij voorkeur moeten geschieden langs de weg van een in het najaar af te sluiten sociaal contract tussen Regering en het georganiseerde bedrijfsleven.

3. Mogelijke andere punten

Voor het overige zal in het overleg een redelijke mate van zekerheid moeten worden geschapen dat geen nieuwe breukpunten zullen ontstaan en dat men bereid is de vier-jarige periode af te maken.

28 juli 1972.

Loon- en prijsbeleid

De ernstige consequenties, die de inflatie met zich brengt, doen zich vooral de laatste jaren pijnlijk gevoelen. De sterke inflatie bedreigt onze samenleving, zij tast werkgelegenheid aan, zij levert ernstige moeilijkheden op voor een gezond begrotingsbeleid en belemmert de collectieve voorzieningen, zij ondergraaft onze economische positie intern en extern en leidt tot ongewenste verschuivingen in de inkomensverdeling. De Regering, die terzake van lonen en prijzen verantwoordelijkheid draagt, geeft dan ook prioriteit aan het terugdringen van de inkomensinflatie.

Deze doelstelling van het regeringsbeleid brengt voor 1973 met zich, dat de reële groei van ons nationaal inkomen, zoals deze zich thans aftekent, geheel bestemd moet worden voor de collectieve sector. Lonen, prijzen en overige inkomens zullen dan ook slechts ter compensatie van kostenstijgingen mogen toenemen.

De Regering wil met deze beleidslijn de basis leggen voor een evenwichtige ontwikkeling van de economie. Het voorgenomen beleid bevat waarborgen om te voorkomen, dat de algehele inkomensmatiging ten koste zou gaan van de zwakkere groepen van de samenleving.

Een goed overleg met alle betrokkenen, uitmondende in een sociaal contract, waarin concrete en gekwantificeerde lijnen worden uitgestippeld, is van het grootste belang en kan een wezenlijke bijdrage geven tot het bereiken van de gestelde doeleinden. Een hierop gericht sociaal contract zal, indien er overeenstemming over wordt bereikt, in het najaar tijdig vóór het openen van de onderhandelingen over nieuwe collectieve arbeidsovereenkomsten en volgens de procedure, die is neergelegd in het unanieme S.E.R.-advies dd. 25 juni 1971, tot stand moeten komen.

De Regering geeft aan het volgen van deze weg voor het effectueren van deze beleidsvoornemens verre de voorkeur. Het overleg met de sociale partners en de andere betrokken groeperingen over de modaliteiten van de voornemens van de Regering met betrekking tot het beleid op het gebied van lonen, prijzen en overige inkomens zal dan ook tijdig worden voortgezet.

3 augustus 1972.

BIJLAGE III

Mr. F. H. J. J. ANDRIESEN

's-Gravenhage, 3 augustus 1972.

*De Weledelgestrenghe Heer
mr. Y. Scholten,
Departement van Algemene Zaken
Plein 1813 nr. 4a
's-Gravenhage*

Zeer geachte heer Scholten,

In het hedenmiddag gevoerde overleg werd door u de concrete vraag gesteld: „Bent u bereid het door mij aan u voorgelegde stuk over het loon- en prijsbeleid te aanvaarden als grondslag voor dit beleid, te voeren door een kabinet dat wordt gesteund door K.V.P., V.V.D., A.R.P., C.H.U. en D.S.'70?”

Na gehouden fractieberaad deel ik u thans mede, dat ik deze vraag bevestigend beantwoord.

Ik wil gaarne uitdrukking geven aan mijn waardering voor uw bijdrage aan een mogelijke oplossing van deze kabinetscrisis.

Met gevoelens van hoogachting,

F. H. J. J. ANDRIESEN.

BIJLAGE IV

V.V.D.-FRACTIE

's-Gravenhage, 3 augustus 1972.

Binnenhof 1A.

*Aan de adviseur van de kabinetsformateur
de Hoogedelgestrenghe Heer mr. Y. Scholten.*

Zeer geachte heer Scholten,

In uw gesprek van vandaag met de fractievoorzitters van K.V.P., V.V.D., A.R.P., C.H.U. en D.S.'70, vroeg u mij of ik u schriftelijk zou willen antwoorden op uw vraag of ik bereid zou zijn het door u aan ons voorgelegde stuk betreffende het loon- en prijsbeleid te aanvaarden als grondslag van het ter zake te voeren beleid door een kabinet dat wordt gesteund door de vijf hierboven genoemde fracties.

Aan dit verzoek voldoe ik gaarne.

Het uitgangspunt van het in dit stuk uiteengezette beleid wordt door mij onderschreven.

De passage waarin wordt gesteld, dat de Regering ter zake van lonen en prijzen verantwoordelijkheid draagt, heeft mijn volledige instemming.

Ook ik geef verre de voorkeur aan een goed overleg tussen Regering en bedrijfsleven, uitmondende in een sociaal contract. De methode van overleg zoals in het ons voorgelegde stuk uiteengezet, geeft naar mijn mening in de huidige situatie de beste weg aan om de verantwoordelijkheid van de Regering ter zake waar te maken.

De Regering zal in alle fasen van het door haar voorgenomen loon- en prijsbeleid wel tijdig uit deze verantwoordelijkheid moeten handelen.

Ik hoop, dat op basis van het aan ons voorgelegde stuk overeenstemming tussen de vijf partijen over het te voeren loon- en prijsbeleid kan worden bereikt, aangezien dit beleid, uitgevoerd door een kabinet van deze politieke samenstelling, de beste waarborg biedt voor de bestrijding van de inflatie.

Die taak heeft de hoogste prioriteit.

Ik beantwoord derhalve uw aan ons voorgelegde vraag bevestigend.

Vertrouwend u met dit antwoord van dienst te zijn geweest, verblijf ik met de meeste hoogachting,

H. WIEGEL.

Mr. W. AANTJES

Drs. A. D. W. TILANUS

's-Gravenhage, 3 augustus 1972.

's-Gravenhage, 3 augustus 1972.

*De Weledelgestrenghe Heer
Mr. Y. Scholten
Departement van Algemene Zaken
Plein 1813 nr. 4a
's-Gravenhage.*

*De Weledelgestrenghe Heer
Mr. Y. Scholten
Departement van Algemene Zaken
Plein 1813 nr. 4a
's-Gravenhage.*

Zeer geachte heer Scholten,

In het hedenmiddag gevoerde overleg werd door u de concrete vraag gesteld: „Bent u bereid het door mij aan u voorgelegde stuk over het loon- en prijsbeleid te aanvaarden als grondslag voor dit beleid, te voeren door een kabinet dat wordt gesteund door K.V.P., V.V.D., A.R.P., C.H.U. en D.S.'70?”

Na gehouden fractieberaad deel ik u thans mede, dat ik deze vraag bevestigend beantwoord.

Met de verzekering van mijn respect voor de inzet, waarmee u voor uw deel tot een mogelijke oplossing van de crisis hebt willen bijdragen, verblijf ik met de meeste hoogachting.

W. AANTJES.

Zeer geachte heer Scholten,

In het hedenmiddag gevoerd overleg werd door u aan de fractievoorzitters van K.V.P., V.V.D., A.R.P., C.H.U. en D.S.'70, de concrete vraag gesteld: „Bent u bereid het door mij aan u voorgelegde stuk over het loon- en prijsbeleid te aanvaarden als grondslag voor dit beleid, te voeren door een kabinet dat wordt gesteund door K.V.P., V.V.D., A.R.P., C.H.U. en D.S.'70?”

Na gehouden fractieberaad, bericht ik u dat ik deze vraag bevestigend beantwoord.

In de hoop dat dit antwoord zal bijdragen tot een spoedig succes van uw gewaardeerde arbeid, teken ik, met de meeste hoogachting,

*Fractievoorzitter C.H.U.,
Tweede Kamer,*

A. D. W. TILANUS.

FRACTIE DS'70

's-Gravenhage, 3 augustus 1972.

*De Weledelgestrenghe Heer
Mr. Y. Scholten
Departement van Algemene Zaken
Plein 1813 nr. 4a
's-Gravenhage.*

Zeer geachte heer Scholten,

Vanmiddag heeft u tijdens het gesprek met de vijf fractievoorzitters aan mij een stuk „loon- en prijsbeleid” gegeven, waarover u vanavond mijn oordeel zou willen vernemen. Ik heb dit geformuleerd na grondige raadpleging van de fractie van DS'70.

Ik deel u thans mede, dat deze tekst naar ons inzicht tekort schiet in deze tijd, nu de inflatie al een aantal jaren voortwoerkt en nu op ander, met name op budgettair gebied (bezuinigingen, belastingverhoging) grote offers zijn gebracht om de overspanning te beëindigen.

Het blijft nl. in deze tekst onduidelijk in hoeverre een mede op deze basis gevormd kabinet bereid zal zijn de inflatie daadwerkelijk te beëindigen, indien dit bij prijzen en inkomens niet vrijwillig en tijdig zou gebeuren. Juist waar u stelt dat de Regering „ter zake van lonen en prijzen verantwoordelijkheid draagt” zou een passage hierover niet mogen ontbreken.

Deze onduidelijkheid is des te meer te betreuren omdat, juist ook door de sociale partners, zo zeer gewenst wordt, dat het Kabinet zich concreet uitspreekt over zijn bedoelingen. Mijn visie hierop is weergegeven in mijn brief aan u van 2 dezer.

Ik merk hierbij op, dat sommigen menen dat het onelegant is wanneer tijdens besprekingen over een vrijwillig „contract” melding wordt gemaakt van het voornemen van de overheid om zo nodig wettelijke bevoegdheden tot het beheersen van prijzen en andere inkomens te gebruiken. Het vermelden van dergelijke voornemens is naar onze mening juist een kenmerk van openheid en behoorlijk bestuur. Dit geldt in alle sectoren van overheidsverantwoordelijkheid, zoals bijv. bij aankoop van grond (onteigening), bij maatregelen ter bevordering van veilig verkeer, bij strafbepalingen. Des te meer dient dit te gelden als het gaat om de bescherming van inkomens en werkgelegenheid van de Nederlandse burgers in zo'n ernstige situatie als de huidige. Het handhaven van vaagheid inzake het onderhavige deel van het regeringsbeleid kunnen wij niet voor onze verantwoording nemen. Ik merk hierbij op, dat het budgetteren voor overheidsbedrijven, maar ook voor departementen, bijzonder wordt bemoeilijkt, wanneer omtrent de prijzen en salarissen onduidelijkheid blijft bestaan.

Met gevoelens van hoogachting,

J. J. A. BERGER.